

RECENSIE

Jan Engelen, Het Evangelie van Marcus, het verhaal

(Uitgave in eigen beheer 2021).

210 pag. ISBN: 9789 4641 8788 5. € 22,96.

De laatste pagina van het boek toont dat Jan Engelen diverse publicaties op zijn naam heeft staan. Ze dateren bijna allemaal uit de tachtiger jaren van de vorige eeuw. JE lijkt nu aan een nieuwe serie te zijn begonnen. In januari 2020 verscheen 'Het Evangelie van Johannes, het verhaal', in maart 2021 bracht hij in eigen beheer 'Het Evangelie van Marcus, het verhaal' uit. Waarom aan 'Het Evangelie van Marcus' nog toegevoegd moet worden 'het verhaal' is mij niet duidelijk. Een verklaring daarvoor geeft JE niet. Een nutteloze toevoeging, zou ik zeggen.

Wat biedt het boek? Zestien hoofdstukken overeenkomstig de zestien hoofdstukken van het Marcusevangelie, voorafgegaan door een inleiding en gevolgd door een nawoord, een literatuuropgave en een verantwoording van de gebruikte afkortingen. De zestien hoofdstukken zijn onderverdeeld in korte paragrafen die soms wel, soms niet overeenkomen met scènes van het evangelie. Zo is mij niet helder waarom JE een redevoering van Jezus, zoals de apocalyptische rede, in tweeën deelt (13:1-13 en 13:14-37), en dat geldt ook voor een eerdere rede van Jezus (3:13-27[35?] en 3:28-35).

Zo'n indeling waarin de tekst wordt gevolgd, was een mooie gelegenheid om de kleinere en de grotere eenheden – op basis van tijd en plaats – te laten zien, JE heeft er geen oog voor. Dat geldt ook voor tal van karakteristieken van het Marcusevangelie, zoals bijvoorbeeld het gebruik van de woorden 'gelijk' en 'weer'. Maar dat betreft ook de onderbreking (in het Engels: intercalation), een veel voorkomend verschijnsel in Marcus waar vele exegeten op hebben gewezen. Ik noem twee voorbeelden: (1) het verhaal van de dood van Johannes de Doper (6:14-29) staat ingeklemd tussen de uitzending van de leerlingen (6:6b-13) en hun terugkeer (6:30vv.); (2) het verhaal van de bloedvloeiende vrouw (5:25-34) wordt omraamd door het verhaal van de dochter van Jairo (5:21-24 en 5:35-43).

JE begint elk hoofdstuk met een vertaling, waarin hij de gewoonte van Pieter Oussoren volgt om de hoofdwerkwoorden te vertalen alsof er in alle gevallen een historisch praesens staat. Een verantwoording daarvoor geeft JE niet. Ook andere beslissingen worden niet verantwoord, zoals bijvoorbeeld de vertaling direct aan het begin van het evangelie, waar de indruk wordt gewekt dat de zin 'gelijk geschreven is in Jesaja de profeet' thuishoort bij 1:1. Een vertaling als die van het NBG 1951 is echter van mening dat 'Gelijk geschreven staat bij de profeet Jesaja' (1:2) het begin is van een nieuwe zin, die zijn vervolg vindt in 1:4 ('Gelijk geschreven staat ... geschiedde het'). En dan laat ik de discussie over de vraag of in het eerste vers de woorden 'de zoon van God' ook tot de oorspronkelijke tekst behoren, nog maar achterwege.

Daarna – na de vertaling – volgt ..., ja, wat volgt er eigenlijk? Als lezer hoop je op uitleg *van*, inzicht *in* de tekst. Maar dat volgt niet. Wat dan wel? Dat laat zich buitengewoon lastig omschrijven. Soms is het een enkele waarneming van iets dat JE opvalt, soms volgt een – opvallende of moet ik zeggen merkwaardige – omschrijving van een (Grieks) woord, soms een associatie, vaak achter elkaar zonder enige samenhang. Meestal is het een herhaling in eigen woorden wat in de tekst staat. En dat alles doorspekt met vragen die gesteld worden, maar niet beantwoord. Van nogal wat vragen vermag ik het nut niet in te zien. JE heeft een eigen stijl en logica die voor een lezer niet goed zijn te volgen.

Een hoofdstuk, en soms ook een paragraaf, eindigt vaak met een 'kortom', dat iets van een conclusie moet suggereren, maar vaak heel kort vertelt wat er in een serie scènes aan de orde was. Iets nieuws brengen de *kortoms* niet. Een rode draad in het boek laat zich niet kennen.

Helemaal aan het slot, in het nawoord, laat JE de lezer weten wat zijns inziens het meest treffende is dat je over Jezus kan zeggen. Dat is dat Jezus niet alleen verkondigt dat God koning is, maar dat hij daar zelf ook – ondanks alle tegenstand, onbegrip en angst – steeds bij blijft (p. 199). Maar of dat nou het meest diepe en treffende is, waag ik toch te betwijfelen.

De literatuurlijst is buitengewoon kort. Literatuur na de tachtiger jaren van de vorige eeuw wordt amper genoemd. Een aantal titels die in noten worden genoemd (waaronder het commentaar van C.J. den Heyer [p. 61], de doctoraalscriptie van N. Vlaming [p. 96] en het boek van E. Levinas, *Totalité et Infini* [135]) ontbreken in het literatuurlijstje.

Je kan niet zeggen dat JE fundamentele inzichten, die hij aan deze literatuur heeft opgedaan, in zijn boek heeft verwerkt. Had hij dat wel gedaan, dan had dit boek er beslist anders uitgezien.

Ook over de uitgave kan ik niet erg positief zijn: (1) Een nieuw hoofdstuk begint meestal op een nieuwe pagina. Dat is echter niet het geval met hoofdstuk 5. (2) De ene keer staat achter het hoofdstuk wel een punt (p. 7), de andere keer niet (p. 41). Dat geldt ook voor de paragrafen. (3) De ene keer staat een paragraaf cursief (p. 60, 183), de andere keren niet.

(4) Waarom kennen de eerste zes pagina's een Romeinse pagina-aanduiding, de daaropvolgende niet, terwijl de paginering toch gewoon doorloopt? (5) Het boek wordt ontsierd door nogal wat foutjes en merkwaardige zegswijzen: p. 5 'vastgelegd', p. 53 'zij', p. 55 'Laat', 'ter zaken', p. 56 'geduid', p. 57 'Past', 'Die horen wat Hij doet gaan naar Hem toe', 'Wat willen deze mensen (zonder vraagteken), p. 59 '(van bij Hem)', p. 62 Mattheüs (?), p. 67 'Hen is het adres, die 'vele menigte', p. 106 'Sabbathh', p. 108 'de verbondenheid van het verbond', p. 122 'en we horen *zijn leerlingen* bladeren naar de eerste pagina van het verhaal', p. 125 'hen apart', p. 127 'uit de doen opstaan', p. 131 'hetvoor', p. 132 'dab', p. 135 'je wist o weet', p. 137 'de voeten van zijn leerlingen was', p. 140 'een goed vertrouwen leeft , een duidelijke naïveteit', p. 147 'relevant kan zijn Je wordt', p. 150 'ze konden in', p. 151 'Hosjeanna', p. 152 'Gezegend het koningschap', p. 153: 'Een van de kernen van het Evangelie blijft immers: het vertelt niet wat je al weet, maar wat je nog niet weet', p. 157 'God is in staat tot het onwaarschijnlijk', 'Dat doet je Vader dat ook', p. 167 Mattheüs leg dat uit', 'allerhoogste', p. 168 'geen autoriteit zijn Zij', p. 173 'De tekst heeft er moeilijk mee', p. 174 'Het 13^e hoofdstuk van Marcus neemt bijna afstand van de verhalen zoals wij die in een hoog tempo bij Marcus hebben gehoord', p. 182 'De tekst herhaal', p. 186 'Alsof dat alles wat daar (...) geen godslastering is, p. 186 'Huilend verlaat hij voor een moment het evangelie', p. 187 'Zie van', p. 192 'wanneer een Joods weet', p. 196 'een *da capo*-tekst⁵Maar'

JE presenteert zijn boek, zo blijkt uit de eerste zin (p. 5), als een studieboek. Geheel ten onrechte, ben ik geneigd te zeggen. Er valt in dit boek bijzonder weinig te leren. Wil je echt

wat leren over het Marcusevangelie, dan verwijs ik naar de Vlaamse Marcuskenner bij uitstek, Geert Van Oyen, die veelvuldig, gebruikmakend van de narratieve kritiek, over dit evangelie schreef. Ook Bas van Iersel kan hier genoemd worden. Hij schreef een waardevol commentaar op Marcus. JE noemt het in zijn literatuurlijst, maar uit zijn eigen boek kan je niet opmaken dat hij er veel in gelezen heeft. Kortom, als u meer over Marcus wilt lezen en weten, kunt u beter bij andere auteurs dan JE terecht.

Nico Riemersma